

Відгук офіційного опонента на дисертаційну роботу

Ватаманюк-Зелінської Уляни Зеновіївни

**на тему: «Формування і використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з напрямками виконання науково-дослідних робіт

Проблема інтеграційної взаємодії промислових підприємств, зважаючи на різноманіття форм і методів її реалізації, є далеко не новою. Однак в умовах економічної кризи та напруженої політичної ситуації в Україні, питання інтеграції підприємств, які є стратегічно важливими для економіки і безпеки держави, набувають загострення.

Зростання інтересу економічної науки до проблем формування та використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств характеризується розвитком процесів євроінтеграційного співробітництва, націлених на структурні перетворення, подолання кризових явищ, зміни орієнтирів промислового розвитку, посилення конкурентоспроможності продукції та ринкових позицій вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності. За таких обставин, підвищення ділової активності промислових підприємств є однією з необхідних умов забезпечення їх стабільного розвитку та стійких позицій на внутрішньому і зовнішніх ринках. Адже сьогодні ефективність розвитку суб'єктів підприємництва виробничих галузей промисловості забезпечується не стільки за рахунок ефективного управління фінансово-господарською діяльністю, скільки їх своєчасним реагуванням на зміни кон'юнктури підприємницького середовища.

У цьому контексті визначення напрямків удосконалення концептуальних положень формування і використання механізмів інтеграційної взаємодії

УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА КУЛІША

Вхідний № 1/28-1623
«12» 09 2016р.
Підпис _____

підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища є принциповим питанням, яке потребує детального вивчення. Треба зазначити, що підходи, які нині застосовують при побудові таких механізмів позбавлені комплексності, ґрунтуються на статичних моделях та категоріях. Це призводить до недостатньої обґрунтованості рішень щодо форми участі підприємств у процесах інтеграції, несвоєчасним їх реагуванням на зміни кон'юнктури підприємницького середовища, що зумовлює втрату конкурентних переваг та позицій на ринку, зменшення валового прибутку.

Оскільки в дисертаційній роботі досліджується наукова проблема, пов'язана з розробкою теоретичних, методичних і практичних заходів формування та використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств, враховуючи зміни кон'юнктури підприємницького середовища, доцільно зазначити, що обрана тема є актуальною, а проведене Ватаманюк-Зелінською У.З. дослідження – своєчасним.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом, науковими працями у фахових виданнях та іншими публікаціями Ватаманюк-Зелінської У.З. дає підставу зробити висновок про те, що отримані результати дисертаційного дослідження є обґрунтованими і достовірними.

Цілісність методологічного підходу забезпечується кваліфікованим використанням загальнотеоретичних, спеціальних та міждисциплінарних методів, зокрема, системного – при розробці концепції механізму інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища; узагальнення – при визначенні основних понять та категорій, що стосуються досліджуваної проблеми побудови інтеграційного механізму; абстрактно-логічного – при характеристиці механізму інтеграційної взаємодії підприємств; аналізу та синтезу – при аналізуванні параметрів кон'юнктури підприємницького середовища; моделювання і прогнозування – при визначенні

їх впливу на ділову активність підприємств; системно-еволюційного підходу – при виявленні рис інтеграційності підприємницького середовища; інституціональний підхід – при обґрунтуванні використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств; функціонального і компаративного аналізу – при обґрунтуванні інтеграційних напрямів та дослідженні розвитку корпоративного підприємництва; семантичного аналізу – при уточненні понять теорії інтеграції; статистичного аналізу – при аналізуванні та оцінюванні ділової активності промислових підприємств; графічного – при змістовному поданні матеріалу дисертації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій автора підтверджена також результатами їх апробації на 24-х міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, конгресах та симпозиумах.

У першому розділі дисертаційного дослідження (с. 18-85) розкрито теоретико-методологічні аспекти інтеграційної взаємодії підприємств; узагальнено теоретичні засади формування підприємницьких структур шляхом використання механізмів інтеграційної взаємодії з огляду на зміни кон'юнктури підприємницького середовища. Проведене дослідження вказує, що нові підходи у реалізації економічної політики підприємства мають ґрунтуватися на основних формах інтернаціоналізації його фінансово-господарської діяльності, що сприятиме реалізації інвестиційних проектів промислового розвитку суб'єктів підприємництва в рамках євроінтеграційного співробітництва. За результатами дослідження запропоновано концептуальний підхід до формування інтеграційно орієнтованого підприємницького середовища із метою застосування ефективних інтеграційних механізмів для підвищення ділової активності виробничих підприємств промислового сектора економіки.

У другому розділі дисертаційної роботи (с. 76-128) здійснено аналізування параметрів інтеграційності підприємницького середовища для промислових підприємств, що мають стратегічне значення для економічного розвитку та безпеки нашої держави; проведено економетричне моделювання та визначено вплив факторів підприємницького середовища на ділову активність

промислових підприємств; виявлено проблемні аспекти інтеграції великих і малих (середніх) суб'єктів підприємництва. У результаті проведеного дослідження встановлено потребу використання механізмів інтеграційної взаємодії з точки зору переважаючого впливу інституційних факторів кон'юнктури підприємницького середовища на ділову активність суб'єктів підприємницької діяльності.

У третьому розділі дисертації (с. 129-187) запропоновано теоретико-концептуальну основу побудови механізму інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища. Виокремлено у його складі характерні елементи, а саме мета, завдання, принципи і критерії для формування інтеграційного механізму та методи, моделі, зв'язки і результативні показники для його використання. Основною перевагою механізму інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища є можливість його застосування для будь-якої організаційно-правової форми господарського об'єднання підприємств і підприємницького середовища у якому це об'єднання функціонує.

У четвертому розділі дисертаційної роботи (с. 188-261) запропоновано механізми реалізації стратегій інтеграційної взаємодії, що дають змогу забезпечити вищу ефективність маневрування матеріальними і нематеріальними грошовими потоками в межах інтеграційних господарських об'єднань підприємств із урахуванням змін кон'юнктури підприємницького середовища.

П'ятий розділ дисертаційного дослідження (с. 262-336) присвячений розробці методів побудови взаємовідносин між підприємствами на основі використання принципів договірної співпраці із позиції забезпечення ступеня незалежності за участі у виробничо-господарських зв'язках кожного суб'єкта інтеграційної взаємодії; запропоновано теоретико-методологічні засади оцінювання потреби участі підприємства у господарському об'єднанні на основі результатів моніторингу і оцінки параметрів інтеграційно орієнтованого підприємницького середовища; обґрунтовано використання критерію

незалежності для розмежування підприємств за розмірами із урахуванням виду економічної діяльності.

3. Наукова новизна основних положень дисертаційної роботи

Аналіз змісту дисертації дозволяє зробити висновок:

1. Дисертантом розроблено концептуальні засади формування інтеграційно орієнтованого підприємницького середовища, що дає змогу діагностувати умови кон'юнктури для використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств та застосовувати для цього прийнятний аналітичний інструментарій.

2. Запропоновано концептуальну основу формування і використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища, що ґрунтується на необхідності врахування параметрів інтеграційності підприємницького середовища.

3. Здобувачем запропоновано підхід до побудови механізму інтеграційної взаємодії, який відповідає будь-якій організаційно-правовій формі господарського об'єднання підприємств і враховує кон'юнктурні фактори підприємницького середовища. Реалізація розробленого методу призведе до інтеграції у світове господарство вітчизняного виробника.

4. Автором представлено методичний інструментарій, застосування якого дає змогу здійснити оцінку впливу параметрів інтеграційності підприємницького середовища на ділову активність підприємства.

5. Здобувач удосконалив існуючі механізми реалізації стратегій інтеграційної взаємодії підприємств, що дало змогу забезпечувати вищу ефективність маневрування матеріальними і нематеріальними грошовими потоками суб'єктів інтеграційної взаємодії у межах господарських об'єднань.

6. Автором удосконалено наукові засади регулювання підприємницької діяльності суб'єктів господарювання, які, на відміну від уже існуючих, базуються на розробленні організаційно-інституційного механізму

інтеграційної взаємодії підприємств, реалізуючись через поширення державно-приватного партнерства та міжрегіонального співробітництва.

7. У роботі вдосконалені критерії розмежування промислових підприємств що, на відміну від існуючих, сприяють уніфікації параметрів розподілу суб'єктів підприємництва за розмірами, враховуючи вид економічної діяльності та критерій незалежності.

8. Удосконалено теоретико-методологічні основи оцінювання підприємством потреби реалізації ініціативи щодо участі у господарському об'єднанні, які, на відміну від існуючих, передбачають формування механізму інтеграційної взаємодії із дотриманням ним ступеня незалежності у реалізації управління фінансово-господарською діяльністю, враховуючи при цьому параметри інтеграційності у кон'юнктурі підприємницького середовища.

9. З ініціативи автора набули подальшого розвитку трактування сутності понять «інтеграційна взаємодія», «інтеграційно орієнтоване підприємницьке середовище», «рисинтеграційності факторів підприємницького середовища» що, на відміну від уже існуючих, передбачають уточнення сутнісних ознак, категорій цих понять та взаємозв'язків між ними.

10. Автором розвинуто положення, які передбачають організацію інтеграційних взаємовідносин підприємств і, на відміну від існуючих, ґрунтуються на збереженні незалежних позицій учасників інтеграційного об'єднання, що сприяє розвитку національних традицій малого та середнього підприємництва.

11. У роботі розглянуто вдосконалену модель побудови взаємовідносин між підприємствами, яку автор пропонує, на відміну від існуючих моделей інтеграційної взаємодії, будувати із урахуванням принципів договірної співпраці між підприємствами з позиції забезпечення участі у виробничо-господарських зв'язках кожного суб'єкта інтеграційної взаємодії.

12. Здобувачем поглиблено положення теорії інтеграційних взаємовідносин, які, на відміну від уже існуючих, для формування та використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств –передбачають

виділення кон'юнктурутворюючих факторів підприємницького середовища для характеристики його інтеграційності.

4. Теоретична та практична цінність результатів дисертаційного дослідження

Цінність дисертації для науки полягає у науковому обґрунтуванні нової цілісної наукової концепції формування та використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища, та на цій основі підвищення ефективності діяльності промислових виробничих підприємств, що мають важливе стратегічне значення для економіки і безпеки держави.

Практична цінність дисертації полягає в тому, що теоретичні положення, запропоновані та обґрунтовані автором у дисертаційному дослідженні, доведені до рівня конкретних методичних рекомендацій з узагальнення та розвитку концептуальних положень стосовно формування та використання інтеграційних механізмів.

Результати досліджень зведені до конкретних пропозицій та впроваджені Львівською обласною державною адміністрацією та Львівською міською радою у сфері реалізації та управління підприємницькими проектами для промислового розвитку територій. Для оцінки кон'юнктури підприємницького середовища результати наукового дослідження автора використовуються на ПАТ «Харківський тракторний завод імені С. Орджонікідзе» та ТзОВ «Металік-Комплект» – при використанні методики ідентифікації показників впливу кон'юнктури. Організаційно-економічні моделі незалежного управління використані на ТОВ «АБ Груп» та українсько-німецьким підприємством СП «Електротранс» – для ідентифікації ризикових факторів кон'юнктури підприємницького середовища. Методичні підходи до оцінювання ефективності інтеграційної взаємодії були використані на ПАТ «Іскра» для визначення стратегічних напрямків інноваційної політики, а також на ПП НВП «Завод техніки зв'язку і автоматики» – для оцінювання переваг інтеграційної

взаємодії на засадах дотримання незалежних позицій в управлінні фінансово-господарською діяльністю. Наукові результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка.

5. Відповідність змісту автореферату та дисертаційної роботи вимогам Міністерства освіти і науки України

Докладне вивчення дисертаційної роботи і автореферату дає змогу зробити висновок щодо ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, що наведено в авторефераті, належним чином розкрито в дисертації. Автореферат дисертаційної роботи містить лише ті положення, які подано у дисертаційній роботі.

6. Повнота викладення наукових і прикладних результатів дослідження в опублікованих працях

Аналіз публікацій автора свідчить про те, що у 68 наукових публікаціях, 35 з яких є фаховими, автором викладені всі наукові положення, сформульовані у дисертації, які повною мірою відображають принципові положення, обґрунтовані в дисертаційній роботі.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту, структури та оформлення дисертації

Позитивна оцінка результатів дослідження Ватаманюк-Зелінської У.З. не заперечує окремих положень, які можуть слугувати предметом дискусії. Суть основних з них полягає у такому:

1. У роботі автором запропонована модель інтеграційно орієнтованого підприємницького середовища (розділ 1, с. 24-27), яка має сегментний поділ і показує, що збалансований розвиток промислового комплексу можна забезпечити шляхом розподілу підприємств його галузей у відповідних

сегментах економічної, соціальної або екологічної складової, кожен з яких має відповідне коло споживачів. Проте, на наш погляд, не розкрито і не обґрунтовано саме критерії та індикатори збалансованого розвитку промислового комплексу, на підставі яких доцільно було б стверджувати про рівень збалансованості.

2.3 метою підвищення результативності бюджетних рішень та запровадження програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів на розвиток підприємництва в дисертаційній роботі запропоновано стратегію розвитку підприємництва в регіоні (розділ 1, с. 44, рис. 1.3), яка відображає мету, стратегічні цілі та завдання розвитку підприємництва. Однак, доцільно було б розкрити запропоновані способи та методи досягнення стратегічних цілей, а саме сукупність прикладних заходів щодо створення ефективних прозорих та регульованих відносини між владою і бізнесом та створення сприятливих умов для започаткування нових малих машинобудівних підприємств.

3. У дисертаційному дослідженні значну увагу приділено фактам рейдерських захоплень машинобудівних підприємств і фактам, які підтверджують незаконні схеми їх приватизації; обґрунтовано принципи корпоративної консолідації вітчизняних промислових підприємств; виділено напрямки протидії рейдерським захопленням підприємств стратегічно важливих галузей економіки нашої держави (розділ 2, с. 78-84). Результати досліджень є ґрунтовними, незважаючи на проблематичність отримання статистичного підтвердження таких фактів, оскільки значна кількість промислових підприємств зараз перебуває на території військового конфлікту. Однак, необхідно зазначити, що недостатня увага приділена розробці дієвих методів запобігання рейдерським захопленням на законодавчому та прикладному рівні із чітким відображенням положень щодо зобов'язань та відповідальності загалом, в т.ч. фінансової.

4. Автором у другому розділі дисертаційної роботи (с. 116-126) розроблено регресійні моделі, які пояснюють множину причинно-наслідкових

взаємозалежностей між впливом кон'юнктури підприємницького середовища та основними результуючими соціально-економічними характеристиками розвитку вітчизняного машинобудування з позиції інтеграційної взаємодії підприємств. Проте, на наш погляд, не здійснено обґрунтування вибору результативних та факторних показників, а також не розкрито сутність авторських гіпотез, які є в основі побудованих економетричних моделей. Водночас дискусійним є обмеженість обраної форми зв'язку, яка представлена лише множинним лінійним рівнянням регресії.

5. При формуванні механізмів інтеграційної взаємодії підприємств (розділ 3, с. 172-179) автор дисертації достатньо ґрунтовно розкрив організаційно-економічні моделі інтеграційних відносин суб'єктів підприємницької діяльності : субпідряд, франчайзинг, венчурне фінансування, лізинг, аутсорсинг, промислові кластери із відповідними прикладами їх застосування на вітчизняних машинобудівних підприємствах. Однак, вважаємо, що доцільно було розкрити та економічно обґрунтувати (розрахувавши результативні показники інтеграційного об'єднання) за яких умов та для яких підприємств відповідна модель інтеграційних відносин сприяла б їх ефективному розвитку.

6. У роботі автор значну увагу зосереджує на проблематиці поєднання форм промислового капіталу при утворенні виробничо-господарських інтеграційних комплексів (розділ 4, с. 204-219) та розкриває оборот капіталу суб'єктів-учасників інтеграційного об'єднання інтеграційно орієнтованого підприємницького середовища в розрізі таких складових: капітал, господарська діяльність суб'єктів, прибуток, розвиток. Проте, достатньо обмеженим є відображення розвитку, адже, на наш погляд, розвиток передбачає не лише кількісні, але й якісні зміни, які виникатимуть при інтеграційному об'єднанні.

7. При формуванні критеріїв розмежування суб'єктів підприємницької діяльності машинобудівного комплексу України автор запропонував використовувати обсяг річних витрат, еквівалент у євро за середньорічним курсом НБУ та критерій незалежності (розділ 5, с. 314-315).

Однак, дискусійним є використання в якості критерію незалежності середнього рівня показника рентабельності по кожному виду економічної діяльності.

Проте, вказані зауваження опонента не знижують науковий рівень дисертаційної роботи.

8. Загальний висновок щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

Дисертаційна робота Ватаманюк-Зелінської У.З. є самостійно виконаною завершеною науковою працею, в результаті виконання якої досягнуто поставленої мети дослідження та представлено завершене рішення актуальних науково-практичних завдань щодо розроблення концептуальних, методологічних і методико-прикладних засад формування та використання механізмів інтеграційної взаємодії підприємств із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища. Тема дисертаційної роботи є актуальною, відповідає потребам сучасних промислових підприємств та наукових досліджень з проблематики розробки механізмів інтеграційної взаємодії суб'єктів підприємництва із урахуванням кон'юнктури підприємницького середовища. Дисертаційна робота містить сукупність результатів, яким властива наукова новизна і практична цінність. Положення, результати та висновки дисертаційної роботи використані під час виконання науково-дослідних тем, пройшли апробацію на вітчизняних промислових підприємствах, обговорені на наукових конференціях та симпозіумах. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у фахових наукових виданнях та у виданнях, які входять до наукометричних баз даних. Зміст дисертаційної роботи та її результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.04. – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), за якою дисертацію подано до захисту. Автореферат дисертаційної роботи змістовно відповідає дисертації та не містить відомостей, які є відсутніми у дисертації.

Таким чином дисертаційна робота відповідає існуючим вимогам щодо дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема вимоги пунктів 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 дотримано. Автор дисертаційної роботи – Ватаманюк-Зелінська Уляна Зеновіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри менеджменту та моделювання в економіці Вінницького національного технічного університету, доктор економічних наук, професор

Н.П. Карачина

Підпис Н.П. Карачини
ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар
Вінницького національного
технічного університету,
кандидат технічних наук, доцент

А.В. Поплавський

Підпис *Карачина Н.П.*
ПОСВІДЧУЮ *Поплавський А.В.*
Зав. канцелярією *[Signature]*